

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА НАПН УКРАЇНИ**

НАГОРНА ОЛЕНА ВАСИЛІВНА

УДК 378.147.091.33-027.22:373-056.2/3(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ІНКЛЮЗИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.03 – корекційна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті ім. В. Винниченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Данілавічюте Еляна Анатоліївна,
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
відділ логопедії,
завідувач.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Ферт Ольга Григорівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
кафедра спеціальної освіти та соціальної роботи,
професор;

кандидат педагогічних наук,
Горбенко Інна Василівна,
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди,
кафедра менеджменту, практичної психології та
інклюзивної освіти,
доцент.

Захист відбудеться «28» вересня 2021 р. о 16.30 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.450.01 в Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за адресою: м. Київ, вул. М. Берлинського, 9 (зала засідань).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій частині Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9).

Автореферат розіслано «28» серпня 2021 року.

**В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради**

І. М. Омельченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сутність гуманістичної парадигми сьогодення полягає у прагненні об'єднання культур, що вже не обмежується поняттям «злиття», але більше воліє до поняття «включення» («inclusion»). Залучення особистості до сучасного соціуму відбувається через привласнення культурних орієнтирів, шляхом усвідомлення важливості не лише особистого, але й відмінного від нього соціокультурного досвіду іншої людини, а також через усвідомлення відповідальності за включення до багатокультурного середовища та дотримання правил соціальної поведінки в ньому. У такому контексті набуває актуальності концептуально нове поняття – культура інклюзії. Воно розглядається динамічно – як прогрес у напрямі зростання ступеня участі у житті суспільства, що веде до зменшення ризику виключення з культури, розкриваючи сутність самої інклюзії як феномена культури (М. Раузе, К. Лапхам).

Сучасне бачення соціокультурного простору життєдіяльності людини потребує належного налаштування усіх інституцій, внаслідок чого включення має сприяти задоволенню потреб й інтересів усіх без винятку учасників (J. Kugelmass, N. Pless, T. Maak). Пілотне застосування культурологічного підходу в Україні відбувається у процесі організації інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами, що складає первинну ланку на шляху до створення українського інклюзивного суспільства. Отже, саме освітній простір на сьогодні можна розглядати як модель впровадження культури інклюзії (І. Горбенко, О. Бабяк, Е. Данілавичюте, І. Дичківська, А. Замша, Н. Квітка, Л. Коваль, А. Колупаєва, Н. Компанець, Т. Костенко, А. Лапін, З. Ленів, С. Литовченко, О. Мартинчук, Ю. Найда, І. Родименко, М. Порошенко, Л. Прохоренко, Т. Сак, Т. Скрипник, Н. Софій, О. Таранченко, О. Федоренко, Н. Федорова, О. Ферт, О. Чеботарьова, Н. Ярмола та ін.). Водночас якість означеного процесу корелює зі ступенем готовності фахівців закладу застосовувати інклюзивні технології у своїй професійній діяльності, що вимагає необхідного ступеня розвитку певних компетентностей. Відтак на перший план виступає питання визначення конкретного змісту такої готовності, а також способу її оцінювання.

На думку зарубіжних дослідників, педагог закладу освіти, де відбувається впровадження інклюзивного навчання, – це автентична модель інклюзії (J. Kugelmass). У дослідженнях психологічного спрямування автентичність розглядається як особистісна якість, що передбачає осмислене існування шляхом пізнання і самопізнання, власне авторство через найефективніший спосіб пізнавальної діяльності – діалог, на основі котрого будується простір взаємодії (S. Maddi). Її невід'ємними складовими виступають індивідуальність (уміння здійснювати вибір, брати на себе відповідальність) і суб'єктивність (уміння визначати усі варіанти вибору). Водночас сучасні філософські дослідження визначають новітню культуру як «культуру автентичності», коли «буття самим собою» виступає на перший план, а у контексті аналізу професійної діяльності та формування особистості фахівця саме автентичність набуває особливої актуальності (Ч. Тейлор).

Нині підготовка фахівців для роботи в умовах інклюзивного навчання, а значить для подальшої успішної реалізації у контексті однієї з соціономічних професій (у системі відносин «людина-людина»), відбувається з урахуванням усіх складових інклюзії на теренах вітчизняного простору. На перший план виступає володіння певними технологіями впровадження інклюзії, які стосуються організаційно-педагогічних умов, а також психолого-педагогічного супроводу, що забезпечує практичну складову цього процесу, і відображено поки в окремих методиках і прийомах, які репрезентовано в працях вітчизняних дослідників (Л. Будяк, Е. Данілавичюте, Т. Дегтяренко, І. Дмитрієва, В. Кобильченко, Л. Коваль, Н. Компанець, З. Ленів, С. Литовченко, І. Луценко, І. Малишевська, Ю. Найда, І. Родименко, Т. Скрипник, Н. Софій, О. Федоренко, С. Чупахіна та ін.). Водночас здійснено перші кроки в напрямі узагальнення вітчизняного досвіду й теоретичного обґрунтування технологізації в інклюзивній освіті (А. Колупаєва, Л. Наконечна), репрезентовано групування її основних напрямів, що доцільно розглядати як алгоритм професійної підготовки майбутніх фахівців інклюзивних закладів освіти (О. Таранченко). Проте автентична модель інклюзії передбачає доповнення алгоритму технологічної підготовки особистісною та реляційною складовими, що дає змогу виокремити якісно нове утворення – технологічну культуру, а сучасні реалії перебігу практики впровадження інклюзії у заклади освіти все ще свідчать про збереження перешкод ціннісно-сміслового характеру, які суттєво гальмують поступ інклюзії, що аргументує актуальність дослідження на тему: **«Формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини й кафедри педагогіки та менеджменту освіти факультету педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка «Соціально-професійне становлення особистості» (державний реєстраційний № 0116U003481).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 6 від 28 грудня 2015 року) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол №1 від 26.01.2016).

Мета дослідження – розроблення теоретично обґрунтованої та експериментально апробованої методики формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, розробити концептуально-структурну прогностичну модель формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів як автентичних моделей інклюзії.

2. Визначити особливості та рівні сформованості структурних компонентів технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів.

3. Теоретично обґрунтувати, розробити методика формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів.

4. Експериментально перевірити ефективність методики формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів.

Для досягнення поставлених мети й завдань було використано **комплекс методів дослідження:**

теоретичні: аналіз (логіко-теоретичний, порівняльний) спеціальної психолого-педагогічної літератури для розкриття сутності й особливостей формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів (ІНЗ) та визначення основних наукових понять; синтез, абстрагування й конкретизація – для обґрунтування змістової моделі дослідження компонентів технологічної культури; теоретичне моделювання з метою розробки змістової моделі дослідження і формування компонентів технологічної культури;

емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), що спрямований на визначення стану сформованості та формування компонентів технологічної культури: естетичного (методики «Мотивація учіння студентів педагогічного закладу вищої освіти» М. Овчиннікової, С. Пакуліної, «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, «Тест-опитувальник для вимірювання мотивації афіліації» А. Мехрабіана, що модифікований М. Магомед-Еміне), етичного (методика «Інтолерантність-толерантність» Л. Почебут, «Багатофакторний особистісний опитувальник Кеттелла (16 PF)», «Тест-методика діагностики рівнів емпатичних здібностей» В. Бойко), пізнавального (авторські анкети «Готовність фахівців до роботи в інклюзивному середовищі», «Стан інформаційної мобільності майбутніх фахівців ІНЗ»);

математично-статистичні: процедури кількісної, якісної та статистичної обробки експериментальних даних для встановлення значущості міжгрупових розбіжностей студентів експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп за t-критерієм Ст'юдента; статистично встановлений зв'язок між компонентами технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ за допомогою лінійного кореляційного аналізу rхуПірсона. Обчислення було здійснено з використанням програми SPSS 11.0.1.for Windows.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження склали: філософські засади гуманізації освіти (В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, В. Огнев'юк та ін.); соціокультурний підхід в освіті (В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, О. Савченко та ін.); положення про самосвідомість як основу становлення особистості (І. Бех, Л. Виготський, Н. Макаруч, В. Мерлін, Ж. Набазаєва, С. Рубінштейн, А. Maslou, К. Ung та ін.), положення про соціальну зумовленість навчання дітей з особливими освітніми потребами (У. Бронфенбренер, І. Єременко, В. Засенко, М. Супрун, М. Тарасевич, М. Ярмаченко та ін.); особистісно орієнтований і діяльнісний освітні підходи та співзвучний з ними компетентнісний підхід (І. Бех, В. Кремень, О. Савченко,

І. Якиманська та ін.); теорія соціалізації та концептуальні положення соціального виховання осіб з особливостями психофізичного розвитку (Л. Виготський, М. Тарасевич та ін.); концептуальні засади інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами (Т. Бут, Ч. Веббер, А. Колупаєва, Т. Лорман, Дж. Лупарт, Дж. Лейн, А. Мейнскоу та ін.); сучасні наукові погляди щодо особливостей супроводу дітей з особливими освітніми потребами (Н. Бабич, В. Кобильченко, Л. Прохоренко, Т. Сак, Т. Скрипник, О. Таранченко, О. Федоренко та ін.); концептуальні засади виникнення та розвитку професійного співробітництва (Е. Берн, Г. Блумер, А. Журавльов, Дж. Г. Мід); правові та законодавчі документи, положення сучасних наукових концепцій у галузі освіти дітей з особливими освітніми потребами.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних положень наукового пошуку; комплексним застосуванням взаємопов'язаних методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням роботи; опрацюванням значного обсягу фактичного матеріалу, його якісним, кількісним статистичним аналізом, належним узагальненням одержаних даних, широким обговоренням результатів дослідження на науково-практичних конференціях і семінарах.

Експериментальна база дослідження: Рівненський державний гуманітарний університет, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Донбаський державний педагогічний університет та Ізмаїльський державний гуманітарний університет.

Експериментальним дослідженням охоплено студентів 4-го курсу закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю «Спеціальна освіта» (усього 136).

Наукова новизна здобутих результатів полягає у тому, що:

вперше:

– науково обґрунтовано теоретичний концепт дослідження технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів як чинник їхньої професійної компетентності на основі аналізу ключової дефініції «автентична модель інклюзії»;

– теоретично обґрунтовано і визначено зміст конструкту «технологічна культура майбутніх фахівців як автентичних моделей інклюзії», виокремлено його структурні компоненти (технологічний, етичний, естетичний, пізнавальний) з метою удосконалення підготовки майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів;

– створено науково обґрунтовану концептуально-прогностичну модель формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів;

– визначено особливості, рівні сформованості технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів;

– науково обґрунтовано і визначено організаційно-методичні умови та принципи формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів;

уточнено та доповнено:

– поняття, що характеризують теоретико-методологічні аспекти формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів (інклюзія як феномен культури, культура інклюзії закладу освіти, культурнотвірна активність);

– зміст понять, що окреслюють методичні аспекти формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів (мотиваційна готовність, професійне співробітництво, рефлексія).

подальшого розвитку набули:

– форми і методи формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів у системі вищої педагогічної освіти, усвідомлення місця формування технологічної культури у самореалізації особистості майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів, індивідуального підходу до студентів у процесі формування технологічної культури.

Практичне значення здобутих результатів:

– обґрунтована й апробована система діагностичних завдань з вивчення технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів (ІНЗ) може використовуватися для розроблення діагностичних методик вивчення технологічної культури фахівців, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП);

– з'ясовані експериментальним шляхом особливості технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ можуть застосовуватися у диференціальній діагностиці особистісного потенціалу фахівця, який працює з дітьми з ООП;

– визначені організаційно-методичні умови та розроблена методика формування технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ можуть використовуватися у процесі навчання майбутніх фахівців, які працюють з дітьми з ООП;

– результати дисертаційного дослідження можуть використовуватися при наданні рекомендацій щодо застосування методики діагностики естетичного, етичного, пізнавального компонентів технологічної культури майбутніх фахівців, які працюють з дітьми з ООП;

– дані, що отримано у результаті експериментального дослідження, можуть використовуватися при укладанні підручників і навчально-методичних посібників для закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації зі спеціальностей: «Спеціальна освіта», «Спеціальна психологія».

Результати дослідження впроваджено у практику закладів освіти, що підтверджено відповідними документами: в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету (довідка про впровадження № 01-12-114 від 24.12.2019 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка про впровадження № 08.09.2020 р.), Донбаського державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 68-21-622/1 від 12.10.2020 р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка про впровадження № 1-7/562 від 22.10.2020 р.).

Особистий внесок здобувача полягає у тому, що всі наукові підходи та положення, теоретико-методологічні засади і висновки дослідження, які представлено до захисту, здобуто та сформульовано авторкою самостійно. У публікації, що виконана у співавторстві, здобувачем здійснено аналіз особливостей організації та впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах [23].

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження представлено на науково-практичних заходах: *міжнародних конференціях* – «Засоби і технології сучасного навчального середовища» (Кропивницький, 2019), «Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики» (Харків, 2019), «Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє» (Київ, 2019), «Тенденції розвитку психології та педагогіки» (Київ, 2019), «Наукова дискусія: питання педагогіки та психології» (Київ, 2019), «Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання ХХІ століття» (Харків, 2019), «Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики» (Одеса, 2019), «Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування» (Львів, 2019), «Роль і місце психології і педагогіки у формуванні сучасної особистості» (Харків, 2020), «Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика» (Одеса, 2020), «Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук» (Харків, 2020), «Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук» (Київ, 2020).

Публікації. Результати та основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 23 публікаціях, серед них: 9 статей, у тому числі 1 у наукових періодичних виданнях інших держав, 8 статей у наукових фахових виданнях України, з яких 8 публікацій у виданнях, що включено до міжнародних наукометричних баз; 12 публікацій апробаційного характеру; 1 методичні рекомендації; 1 стаття.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (310 найменувань, з них 15 – іноземною мовою), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 239 сторінок, основний текст викладено на 178 сторінках. У тексті міститься 9 таблиць та 24 рисунки на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, та завдання; охарактеризовано методологічні та теоретичні основи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, наведено дані щодо вірогідності, апробації та впровадження здобутих результатів.

У першому розділі – **«Науково-методичні засади формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів»** – здійснено аналіз вітчизняної і зарубіжної психолого-педагогічної літератури, визначено наукові підходи та принципи до вивчення феномена «технологічна культура», виокремлено ключову дефініцію дослідження

«автентична модель інклюзії»; теоретично обґрунтовано і визначено зміст конструкту «технологічна культура майбутніх фахівців ІНЗ як автентичних моделей інклюзії»; розроблено концептуально-прогностичну модель формування технологічної культури означених фахівців.

Аналіз теоретичних джерел дав змогу розкрити сутність понять «культура», «технологія», «педагогічна культура», встановити їхні тенденції становлення, внутрішню структуру в контексті різних галузей знань; визначити підходи до дослідження феномена «технологічна культура»: культурологічний, феноменологічний, діяльнісний та соціальноконструктивістський (П. Бергер, Ф. Брентано, Л. Виготський, П. Гальперін, Н. Гарашкін, Е. Гуссерль, В. Давидов, П. Ельконін, Д. Дегтярьов, С. Косян, О. Леонтьєв, Т. Лукман, А. Лурія, А. Рогова, С. Рубінштейн, С. Уфімцев, та ін.); покласти в основу дослідження основні принципи культурологічного підходу: взаємозв'язок освітнього простору і культури інклюзії, взаємозв'язок компонентів технологічної культури, формування технологічної культури як регулятора інклюзивного суспільства; виокремити дефініцію «автентична модель інклюзії» (J. Kugelmass) як ключову з огляду на сучасне тлумачення професійних обов'язків, ефективність виконання яких корелює з наявністю здатності до самоорганізації соціальних та індивідуальних характеристик, що забезпечує безперешкодний перехід особистості до гнучкої реалізації у інклюзивному середовищі.

На основі теоретичного аналізу сутнісних характеристик технологічної культури (В. Біблер, Г. Чередніченко) нами було окреслено її як сукупність особистісних ціннісно-сміслових інтенцій, що проявляються у культурнотвірній активності, яка забезпечує якісне впровадження технологій педагогічного менеджменту, співпраці, викладання, сервісної, а також «тьюторської» підтримки у практику інклюзивного навчання, сприяючи підвищенню ефективності інклюзивної освіти. З такої точки зору, на нашу думку, технологічна культура майбутніх фахівців означеного профілю виступає у якості гаранта дієвості технологій, з одного боку, а з іншого – забезпечує постійне подальше професійне вдосконалення, оптимізуючи весь асортимент намірів і здібностей для співтворчості (хоча і на основі індивідуально-емпіричної моделі дійсності кожного фахівця) з метою створення соціуму культури інклюзії спочатку на рівні закладу освіти, згодом – на рівні ширшого соціуму (до якого неодмінно потрапляють усі учасники освітнього процесу закладу), поступово просуваючись у напрямі створення українського інклюзивного суспільства.

Подальший науковий пошук сприяв визначенню сукупності особистісних ціннісно-сміслових інтенцій, що проявляються у культурнотвірній активності, яка забезпечує якісне впровадження вищезазначених технологій у практику інклюзивного навчання, підвищуючи ефективність інклюзивної освіти (В. Біблер, В. Зливков, С. Копилов, С. Лукомська, Г. Чередніченко) та вимагаючи детального вивчення.

Результати теоретичного аналізу інклюзії як феномена культури прислужилися підґрунтям розроблення нами концептуально-структурної прогностичної моделі формування технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ як автентичних моделей інклюзії, що включає технологічний, естетичний, етичний

та пізнавальний компоненти, достатній рівень сформованості яких свідчить про особистісну та реляційну зрілість, а відтак спроможність впроваджувати технології реалізації інклюзії, виявляючи культурнотвірну активність у професійній діяльності (Рис.1.).

Рис. 1. Концептуально-структурна прогностична модель формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів

Репрезентована структура моделі дала змогу отримати чітке уявлення про внутрішні взаємозв'язки її компонентів: залежність ступеня розвитку культури

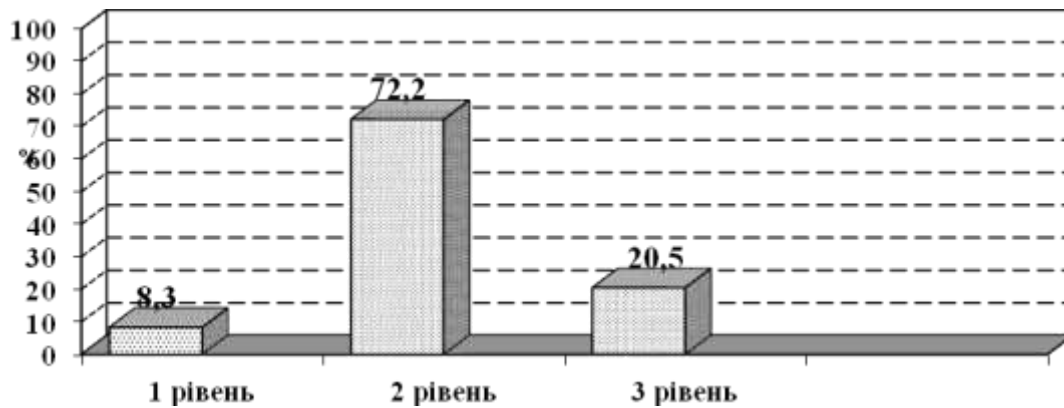
інклюзії закладу освіти від глибини її усвідомлення учасниками освітнього процесу як феномена культури, що висуває певні вимоги до підготовки майбутніх фахівців ІНЗ як носіїв її основоположних цінностей, котрі би у процесі навчання набули такого рівня розвитку автентичної професійної свідомості, який би ототожнювався з самою інклюзією, стаючи її моделлю. Відтак індикатором готовності фахівця як автентичної моделі інклюзії може прислужитися «технологічна культура» як здатність гнучко застосовувати засвоєні технології з огляду на найвищі цінності інклюзії, що потребує організації спеціального дослідження.

У другому розділі – **«Дослідження стану сформованості технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів»** – обґрунтовано та розроблено методику експериментального дослідження; виявлено особливості розвитку компонентів технологічної культури, визначено рівні її сформованості у майбутніх фахівців ІНЗ.

Аналіз теоретичного і практичного досвіду впровадження інклюзії (Т. Бут, Ч. Веббер, І. Горбенко, Е. Данілавічюте, А. Колупаєва, С. Литовченко, Т. Лорман, Дж. Лупарт, Дж. Лейн, А. Мейнскоу, Н. Софій, О. Таранченко, О. Федоренко та ін.) свідчить про те, що успішна організація освітнього процесу в інклюзивному середовищі висуває особливі вимоги до рівня розвитку професійної свідомості фахівця ІНЗ: наявність достатньої кількості патернів миттєвого реагування на розмаїття ситуацій, у яких на перший план виступає необхідність задоволення потреб у естетичний, високоетичний і розумний спосіб, незалежно від обставин, що склалися. Існуючий нині регламент підготовки означених фахівців демонструє домінуючу роль її технологічної складової. Водночас становлення культурнотвірної активності залишається на фоновому рівні організації навчання. Саме тому мета триетапного констатувального експерименту полягала у визначенні стану сформованості культурнотвірної активності технологічної культури у сукупності її естетичного (1 етап), етичного (2 етап) і пізнавального (3 етап) компонентів, що забезпечують опанування технологічних знань, умінь і навичок для впровадження інклюзії.

На основі аналізу алгоритму професійної підготовки майбутніх фахівців ІНЗ, що базується на вітчизняному досвіді технологізації цього процесу (О. Таранченко), нами було визначено основні критерії сформованості технологічної культури, які дали змогу за допомогою відповідного методичного інструментарію та авторських анкет виявити ступінь розвитку здатності діяти у напрямі зростання гуманізації; вміння усвідомлювати власні цінності, потреби в прийнятті; прагнення до взаємодії; вміння усвідомлювати цінності інклюзивного навчання; толерантного ставлення до людей, в тому числі до дітей з ООП; відкритості: готовності до співпраці, уважності до людей; вміння співпереживати; прагнення до самоосвіти та саморозвитку.

Результати дослідження дали змогу виявити особливості естетичного, етичного та пізнавального компонентів, а також визначити 3 рівні (1 – низький: 8,3%, 2 – середній: 72,2%, 3 – високий: 20,5%) їхньої сформованості у майбутніх фахівців ІНЗ (Рис.2.).

Рис. 2. Рівні сформованості культурнотвірної активності технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ (у %)

Достовірність отриманих результатів було підтверджено їхньою статистичною обробкою за t-критерієм Ст'юдента, яка дала змогу виявити високий ступінь міжгрупових розбіжностей студентів (обчислення відбувалося за формулою: $t = \frac{M_x - M_y}{S_{m_x - m_y}}$, де M_x і M_y – середнє арифметичне вибірки; $S_{m_x - m_y}$ – стандартна похибка розбіжностей середніх двох вибірок), які продемонстрували різні рівні сформованості культурнотвірної активності. Водночас якісний аналіз стану сформованості її компонентів у контексті кожного з рівнів дав змогу виявити однакову тенденцію прояву їхнього співвідношення: наприклад, у межах середнього рівня вищі показники розвитку пізнавального компонента (62,2%) у порівнянні з естетичним (49%) і етичним (51,2%), що спонукало на пошук причини такого дисбалансу.

Подальша статистична перевірка результатів за допомогою лінійного кореляційного аналізу r_{xy} Пірсона підтвердила взаємозв'язок трьох компонентів готовності виявляти культурнотвірну активність як невід'ємну складову технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ. Відповідно до процедури обчислення значення «r» має виявляти ступінь взаємозв'язку між заданими показниками і може змінюватися від «-1» до «+1» (чим ближче значення до «+1», тим вищий взаємозв'язок між заданими компонентами). У результаті обробки даних було визначено вагомий ступінь взаємозв'язку між компонентами технологічної культури (від $r = 0,69$ до 0,75, при $p \leq 0,05$), що свідчить про їхню взаємообумовленість. Важливим для нашого дослідження виявився факт достатньо високого ступеня кореляції ($r = 0,75$) естетичного і етичного компонентів (здатності діяти за законами краси інклюзивних цінностей, вчиняючи відповідно до законів добра й справедливості в умовах інклюзії), а відтак їхнього позитивного кумулятивного впливу на рівень сформованості технологічної культури учасників експерименту. Майже таким самим виявився взаємозв'язок естетичного та пізнавального компонентів ($r = 0,73$) і трохи слабшим ($r = 0,69$) – етичного і пізнавального, а водночас переконливим з огляду на граничне верхнє значення показника, що наведений вище.

Отже, експериментальні дані підтвердили єдність складових змісту культурнотвірної активності і достатньо високий рівень їхньої збалансованості у процесі опанування технологій реалізації інклюзії. Таким чином, причина кращого стану розвитку пізнавального компонента не могла полягати у його вагомійшому внеску в інтегративну діяльність усіх трьох компонентів. Водночас якісний аналіз сутнісних характеристик розглядуваного компонента дав підстави вважати, що його вищий рівень сформованості виявився «побічним ефектом» глибокого вивчення усіх запропонованих програмою підготовки студентів технологій. Отримані у процесі констатувального експерименту результати довели необхідність зміни статусу культурнотвірної складової технологічної культури з неусвідомленого «епіфеномена» на «феномен», що стає керованим у процесі підготовки майбутніх фахівців ІНЗ і потребує створення спеціального навчально-методичного інструментарію.

У третьому розділі – **«Експериментальна методика формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів»** – виокремлено організаційно-методичні умови, теоретично обґрунтовано, розроблено, репрезентовано за допомогою алгоритмічно-інформаційної моделі та перевірено ефективність методики формування технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ.

На основі узагальнення результатів констатувального експерименту було визнано необхідність пошуку специфічних взаємопов'язаних факторів (усвідомленості, послідовності засвоєння, автентичності) для здійснення системного впливу на особистість студента з метою створення адекватної завданням дослідження навчальної атмосфери формування його технологічної культури, що знайшло відображення у виокремленні організаційно-методичних умов: високого рівня усвідомлення компонентів культурнотвірної активності (їх переміщення на провідний рівень організації навчання з фонового); забезпечення певного алгоритму послідовності формування та закріплення компонентів культурнотвірної активності; врахування індивідуальних особливостей студента, його конкретних здобутків та потенційних можливостей.

Забезпечення дієвості означених умов потребувало формулювання теоретичних положень як підґрунтя створення методики формування технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ, котрі, з одного боку, розкривають сутність технологічної культури як сукупність особистісних ціннісно-сміслових інтенцій, що проявляються в культурнотвірній активності, а значить потребують розширення досвіду студентів з метою формування їхньої спроможності самостійно створювати у майбутньому соціум культури інклюзії, з іншого – обґрунтовують використання усіх доступних форм організації навчання та розроблення модулів авторського змісту, що органічно компенсують дефіцит складових підготовки у закладах вищої освіти.

З огляду на означені теоретичні положення було розроблено методику формування констатувального експерименту, що репрезентована у моделі (Рис.3.).

Рис. 3. Алгоритмічно-інформаційна модель формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів

Сукупність взаємопов'язаних способів та прийомів, які передбачені методикою, складалася з трьох етапів: I етап – формування естетичного та етичного компонентів технологічної культури (їхня першочерговість була обумовлена результатами констатації) за допомогою семінарських/практичних занять з елементами тренінгу; II етап – формування пізнавального компонента технологічної культури на основі елективного курсу; III етап – закріплення сформованих на попередніх етапах якостей, що необхідні для втілення ідей інклюзії на практиці. Апробація методики відбулася шляхом організації формувального експерименту, у якому взяли участь 20 студентів 4 курсу експериментальної групи (ЕГ).

З метою перевірки ефективності методики за підсумками навчання було проведено контрольний експеримент, основне завдання якого полягало у з'ясуванні впливу методики на якість і дієвість компонентів технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ. Зміст експерименту склали завдання констатувального етапу дослідження, а до студентів ЕГ приєдналися 20 студентів того самого курсу контрольної групи (КГ), які не були охоплені навчанням за формувальною методикою.

Внаслідок виконання студентами означених завдань отримано експериментальні дані, які свідчать про ефективність впливу формувальної методики на стан естетичного компонента технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ. Так, визначення стану сформованості вмінь, які репрезентують стан сформованості естетичного компонента технологічної культури показало, що у 96 % студентів ЕГ необхідні вміння сформовані на належному рівні. Водночас у майбутніх фахівців КГ зазначені вміння сформовані лише у 61 % студентів.

Високий рівень сформованості етичного компонента технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ зафіксовано у 95 % студентів ЕГ. Водночас лише 55 % студентів КГ продемонстрували сформованість відповідних умінь..

У процесі вивчення стану сформованості вмінь, які складають зміст пізнавального компонента технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ, виявлено, що у 87 % студентів ЕГ необхідні вміння сформовані. Водночас у майбутніх фахівців КГ зазначені вміння сформовані лише у 55 % студентів.

Таким чином, 68,6 % студентів ЕГ продемонстрували середній рівень сформованості компонентів технологічної культури, 32,4% – високий, проте показники високого рівня представників КГ склали 20 %. Водночас низький рівень виявився притаманним лише студентам КГ – 9 %, у ЕГ таких студентів не було (Рис. 3.).

Рис. 3. Рівні сформованості компонентів технологічної культури у студентів експериментальної і контрольної груп (у %)

Отже, результати аналізу засвідчили, що збагачення змісту навчання означеною методикою сприяє формуванню всіх компонентів технологічної культури у більшості студентів, про що свідчить наявність якісних змін.

З метою підтвердження достовірності отриманих даних було застосовано t -критерій Ст'юдента для незалежних вибірок. Показники розбіжностей щодо

сформованості компонентів технологічної культури у майбутніх фахівців ЕГ і КГ виявилися статистично значущими: сформованість естетичного компонента – $t = 5,22$ при $p \leq 0,05$; етичного – $t = 2,99$ при $p \leq 0,05$; пізнавального – при $p \leq 0,05$ із критичним значенням за таблицею Ст'юдента ($t_{\text{табл.}} = 2,02$), що демонструє суттєві статистичні відмінності між компонентами технологічної культури двох груп студентів на користь ЕГ.

Подальший аналіз експериментальних даних дав змогу статистично встановити зв'язок між компонентами технологічної культури за допомогою лінійного кореляційного аналізу r_{xy} Пірсона: виявлено, що у студентів ЕГ провідне місце у процесі втілення ідей інклюзії у результаті навчання починає посідати взаємозв'язок між етичним і пізнавальним компонентом технологічної культури ($r = 0,87$ при $p \leq 0,05$); друге місце – між естетичним і пізнавальним при $p \leq 0,05$; третє місце – між етичним і естетичним ($r = 0,81$ при $p \leq 0,05$).

Усі статистичні показники мають тенденцію суттєвого підвищення у порівнянні з результатами констатації. Таким чином, спостерігається зміщення акцентів з точки зору міжкомпонентної кореляції, що свідчить про позитивні якісні зміни. Водночас статистична перевірка даних КГ дала змогу встановити схожі тенденції взаємозв'язку компонентів, які було виявлено на констатувальному етапі дослідження, що ще раз підтверджує ефективність і доцільність впровадження у освітній процес закладів вищої освіти методики формування технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ.

ВИСНОВКИ

Результати теоретико-експериментального дослідження проблеми формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів дали змогу дійти висновків.

1. Здійснено аналіз вітчизняної і зарубіжної психолого-педагогічної літератури, який дав змогу, з одного боку, визначити наукові підходи (культурологічний, феноменологічний, діяльнісний та соціальноконструктивістський) до вивчення феномена «технологічна культура», виокремити принципи (взаємозв'язок освітнього простору і культури інклюзії, взаємозв'язок компонентів технологічної культури, формування технологічної культури як регулятора інклюзивного суспільства), що склали теоретичне підґрунтя організації дослідження, а з іншого – сформулювати ключову дефініцію дослідження «автентична модель інклюзії», на основі якої обґрунтувати і репрезентувати зміст конструкту «технологічна культура майбутніх фахівців ІНЗ як автентичних моделей інклюзії», що знайшов втілення у розробленій концептуально-прогностичній моделі формування технологічної культури означених фахівців.

2. Теоретично обґрунтовано й розроблено методику вивчення стану сформованості технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ як автентичних моделей інклюзії, виокремлено основні критерії оцінювання якості технологічної культури, відповідно до яких організовано і проведено триетапний констатувальний експеримент, що полягав у визначенні стану сформованості

культурнотвірної активності технологічної культури у сукупності її естетичного (1 етап), етичного (2 етап) і пізнавального (3 етап) компонентів, які забезпечують опанування технологічних знань, умінь і навичок (педагогічного менеджменту; співпраці; викладання; сервісної, «тьютерської» підтримки) для впровадження інклюзії. Виявлено особливості, встановлено рівні (1 – низький: 8,3%, 2 – середній: 72,2%, 3 – високий: 20,5%) розвитку компонентів технологічної культури, підтверджено їхню достовірність статистичною обробкою даних за t-критерієм Ст'юдента.

3. Виявлено однакову тенденцію прояву співвідношення компонентів культурнотвірної активності технологічної культури у контексті кожного з рівнів: вищі показники розвитку пізнавального компонента у порівнянні з естетичним і етичним, що спонукало до здійснення статистичної перевірки результатів за допомогою лінійного кореляційного аналізу *Тху* Пірсона, яка підтвердила взаємозв'язок трьох компонентів готовності виявляти культурнотвірну активність, а також дала змогу пояснити вищий рівень сформованості означеного компонента як «побічний ефект» глибокого вивчення усіх запропонованих програмою підготовки студентів технологій. Доведено необхідність зміни статусу культурнотвірної складової технологічної культури з неусвідомленого «епіфеномена» на «феномен», що стає керованим у процесі підготовки майбутніх фахівців ІНЗ і потребує створення спеціального навчально-методичного інструментарію.

4. Виокремлено організаційно-методичні умови проведення формувального етапу експерименту: високий рівень усвідомлення компонентів культурнотвірної активності, забезпечення певного алгоритму послідовності їхнього формування та закріплення, врахування індивідуальних особливостей майбутнього фахівця, його конкретних здобутків та потенційних можливостей. Дієвість означених умов забезпечено створенням теоретичного підґрунтя, котре передбачає розуміння сутності технологічної культури як сукупності особистісних ціннісно-сміслових інтенцій (розширення досвіду студентів з метою формування їхньої спроможності самостійно створювати у майбутньому соціум культури інклюзії), а також використання усіх доступних форм організації навчання та розроблення модулів авторського змісту, які органічно спрямовано на компенсацію дефіциту складових підготовки у закладах вищої освіти (з урахуванням результатів констатації), що враховано при створенні методики формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів та знайшло відображення у алгоритмічно-інформаційній моделі означеного експерименту.

5. Експериментально перевірено та доведено ефективність методики формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів, що підтверджується виявленням позитивної динаміки змін у контексті кожного з компонентів культурнотвірної активності учасників ЕГ: 68,6% студентів продемонстрували середній рівень сформованості компонентів технологічної культури, 32,4% – високий, що на 11,9% вище у порівнянні з даними, які було отримано на етапі констатації. Показники високого рівня представників КГ склали 20%, а низький рівень виявився притаманним 9% студентів. Водночас учасників ЕГ з низьким рівнем сформованості технологічної

культури не було зафіксовано. Достовірність отриманих даних було підтверджено їхньою статистичною обробкою за t-критерієм Ст'юдента. На основі лінійного кореляційного аналізу r_{xy} Пірсона виявлено, що у студентів ЕГ провідне місце у процесі втілення ідей інклюзії у результаті навчання посідає взаємозв'язок етичного і пізнавального компонентів технологічної культури; друге місце – естетичного і пізнавального; третє місце – етичного і естетичного, що свідчить про суттєве підвищення статистичних показників у порівнянні з результатами констатації і підтверджує доцільність подальшого впровадження у освітній процес закладів вищої освіти методики формування технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ.

Проведене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальша перспектива полягає у вивченні особливостей технологічної культури у фахівців закладів освіти, що сприятиме удосконаленню методики їхньої підготовки з метою попередження виникнення перешкод на шляху успішного втілення ідей інклюзії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що відображають основні наукові результати

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

1. Нагорна О. В. Застосування технологій інклюзивної освіти як засіб створення безбар'єрного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *International academy journal Web of Scholar*. 2020. Vol.1(43). P. 3-7.

Статті у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз

2. Нагорна О. В. Особливості впровадження інклюзивної освіти в загальноосвітній простір. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип.174. С. 261-265.

3. Нагорна О. В. Застосування технологій природотерапії для дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип.179. С.105-110.

4. Нагорна О.В. Формування нової системи освіти для дітей з особливими освітніми потребами в закладах з інклюзивною формою навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип.180. С.194-198.

5. Нагорна О.В. Технологічна культура як основа готовності фахівця інклюзивного закладу до професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип.18, т.3. С.111-115.

6. Нагорна О. В. Підготовка майбутніх фахівців до роботи в інклюзивному освітньому просторі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип.19, т.1. С.14-18.

7. Нагорна О. В. Теоретичні аспекти визначення рівня сформованості технологічної культури майбутнього фахівця інклюзивного навчального закладу. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип.21, т.2. С.65-69.

8. Нагорна О. В. Визначення стану сформованості технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип.186. С.211-215.

Статті у наукових фахових виданнях України

9. Нагорна О. В. Методика діагностики та моніторингу інклюзивної готовності педагогів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. №4(67). С.124-129.

**Публікації, що додатково відображають наукові результати
Публікації апробаційного характеру**

10. Нагорна О. В. Використання оздоровчих технологій у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища. *Засоби і технології сучасного навчального середовища: матеріали XV (XXV) міжнародної науково-практичної конференції* (м. Кропивницький, 17-18 травня 2019). Кропивницький: ПП «Ексклюзив - Систем», 2019. С.72-73.

11. Нагорна О. В. Методологічні підходи до психолого-педагогічного супроводу інклюзії в освіті. *Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Харків, 13-14 вересня 2019). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2019. С. 34-36.

12. Нагорна О. В. Технологічна культура сучасного педагога. *Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Київ, 4-5 жовтня 2019). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2019. С.19-22.

13. Нагорна О. В. Роль технологічної культури у підготовці фахівців інклюзивних навчальних закладів до професійної діяльності. *Тенденції розвитку психології та педагогіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Київ, 1-2 листопада 2019). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2019. С.77-80.

14. Нагорна О. В. Особливості впровадження інклюзивного навчання в систему освіти України. *Наукова дискусія: питання педагогіки та психології: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Київ, 6-7 грудня 2019). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2019. С.146-148.

15. Нагорна О. В. Формування технологічної культури у майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів. *Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Харків, 13-14 грудня 2019). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2019. С.15-17.

16. Нагорна О. В. Особливості підготовки фахівців в умовах інклюзії. *Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Одеса, 20-21 грудня 2019). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. С.24-27.

17. Нагорна О. В. Застосування методик діагностики та моніторингу готовності педагогів в інклюзивному навчальному середовищі. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Львів, 27-28 грудня 2019). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. С.19-24.

18. Нагорна О. В. Інклюзія як сучасна модель розвитку освіти в Україні. *Роль і місце психології і педагогіки у формуванні сучасної особистості: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Харків, 10-11 січня 2020). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2020. С.59-54.

19. Нагорна О. В. Концепція формування технологічної культури у майбутніх фахівців педагогічних навчальних закладів. *Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Одеса, 17-18 січня 2020), Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. С.52-55.

20. Нагорна О. В. Рівень сформованості технологічної культури фахівця інклюзивного освітнього простору. *Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 7-8 лютого 2020 Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2020. С.45-49.

21. Нагорна О. В. Теоретико-методичні засади формування технологічної культури у майбутніх фахівців інклюзивного простору. *Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук*. (м. Київ, 6-7 березня 2020). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. С.115-118.

Інші публікації

22. Нагорна О. В. Особливості реалізації технологічної культури в педагогічній діяльності майбутнього фахівця. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2019. №12 (76). С.103-107.

23. Нагорна О. В., Козлова В.А. Методичні рекомендації щодо організації та впровадження інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах. Кіровоград: ФОП Піскова М. А., 2016. 28 с.

АНОТАЦІЇ

Нагорна О.В. Формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка. – Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, Київ, 2021.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів (ІНЗ).

У роботі здійснено аналіз вітчизняної і зарубіжної психолого-педагогічної літератури, який дав змогу дослідити феномен «технологічна культура», сформулювати ключову дефініцію дослідження «автентична модель інклюзії», обґрунтувати і репрезентувати зміст конструкту «технологічна культура майбутніх фахівців ІНЗ як автентичних моделей інклюзії», розробити концептуально-прогностичну модель формування технологічної культури означених фахівців.

У дисертаційному дослідженні теоретично обґрунтовано й розроблено методика вивчення стану сформованості технологічної культури майбутніх фахівців ІНЗ як автентичних моделей інклюзії, виокремлено основні критерії оцінювання якості технологічної культури, виявлено особливості, визначено рівні розвитку компонентів технологічної культури, підтверджено достовірність статистичною обробкою даних констатувального експерименту за t-критерієм Ст'юдента. Встановлено взаємозв'язок компонентів готовності виявляти культурнотвірну активність, значущість якого перевірено за допомогою лінійного кореляційного аналізу r_{xy} Пірсона. На основі отриманих даних розроблено методика формування технологічної культури означених фахівців, ефективність якої підтверджено аналогічними методами статистичної обробки та репрезентовано в алгоритмічно-інформаційній моделі формувального експерименту.

Ключові слова: інклюзія, технологічна культура, майбутні фахівці, автентична модель інклюзії, інклюзивні навчальні заклади.

Нагорная Е.В. Формирование технологической культуры будущих специалистов инклюзивных учебных заведений. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.03 – коррекционная педагогика. – Институт специальной педагогики и психологии имени Николая Ярмаченко НАПН Украины, Киев, 2021.

Диссертационная работа является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования технологической культуры будущих специалистов инклюзивных учебных заведений (ИУЗ).

В работе осуществлен анализ отечественной и зарубежной психолого-педагогической литературы, который дал возможность исследовать феномен «технологическая культура», сформулировать ключевую дефиницию исследования «аутентичная модель инклюзии», обосновать и представить содержание конструкта «технологическая культура будущих специалистов как аутентичных моделей инклюзии», разработать концептуально-прогностическую модель формирования технологической культуры указанных специалистов.

В диссертационном исследовании теоретически обоснована и разработана методика изучения состояния сформированности технологической культуры будущих специалистов ИУЗ как аутентичных моделей инклюзии, определены основные критерии оценивания качества технологической культуры, выявлены особенности, уровни развития компонентов технологической культуры, при помощи статистической обработки по t-критерию Ст'юдента подтверждена достоверность данных. Установлена и подтверждена взаимосвязь компонентов готовности проявлять культурнотворческую активность при помощи линейного корреляционного анализа r_{xy} Пірсона. На основе полученных данных разработана методика формирования технологической культуры указанных специалистов, эффективность которой подтверждена аналогичными методами статистической обработки и представлена при помощи алгоритмично-інформаційної моделі формуючого експерименту.

Ключевые слова: инклюзия, технологическая культура, будущие специалисты, аутентичная модель инклюзии, инклюзивные учебные заведения.

Nahorna O.V. Formation of technological culture of future specialists of inclusive educational institutions. – On the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of the Doctor of Philosophy in specialty 13.00.03 – Correctional Pedagogy (016 Special Education). – Mykola Yarmachenko Institute of Special Education and Psychology, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation work is a theoretical and experimental study of the problem of the formation of the technological culture of future specialists of inclusive educational institutions (IEI).

The paper analyzes domestic and foreign psychological and pedagogical literature, which made it possible to study the phenomenon of «technological culture», formulate the key definition of the study «authentic model of inclusion», substantiate and present the content of the construct «technological culture of future specialists as authentic models of inclusion», develop conceptually-predictive model of the formation of the technological culture of the named specialists. Based on the theoretical analysis of the essential characteristics of technological culture, it was outlined as a set of personal value-semantic intentions manifested in cultural activities which provides quality implementation of technologies of pedagogical management, cooperation, teaching, service and tutoring support in inclusive education, contributing to the effectiveness of inclusive education.

The dissertation research theoretically substantiated and developed a methodology for studying the state of formation of the technological culture of future IEI specialists as authentic models of inclusion, determined the main criteria for assessing the quality of technological culture, identified features, levels of development of aesthetic (stage 1), ethical (stage 2) and cognitive (stage 3) subcomponents of technological culture, using statistical processing according to Student's t-criterion, the reliability of the data was confirmed. The relationship between the components of the readiness to show cultural and creative activity was established and confirmed using the linear correlation analysis r_{xy} of Pearson. A higher level of formation of the cognitive subcomponent of the cultural and creative component of technological culture was interpreted as a «side-effect» of a deep study of all technologies of inclusion implementation proposed by the current program for training students. The necessity of changing the status of the cultural and creative component of technological culture from an unconscious «epiphenomenon» to a «phenomenon» that becomes controllable in the process of training future specialists of IEI and requires the creation of special educational and methodological tools has been proved.

On the basis of experimental data, a methodology for the formation of the technological culture of these specialists has been developed, the effectiveness of which is confirmed by similar methods of statistical processing and presented using an algorithmic-informational model of a formative assessment.

Key words: inclusion, technological culture, future specialists, an authentic model of inclusion, inclusive educational institutions.

Підписано до друку 26.08.2021 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк ризограф. Ум. друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим. Зам. № 0595

Приватне підприємство «Ексклюзив-Систем»
Свідоцтво держ. реєстру ДК№4470 від 17.01.2013р.
25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 25
тел. 050-92-20-913